

THE CONSTRUCTION OF SOCIAL MEANING: THE ISSUE OF SPIRITUAL KNOWLEDGE IN THE PHILOSOPHY OF LUDWIG WITTGENSTEIN AND EASTERN PERIPATETIC PHILOSOPHY

Ferangiz Rustamjonovna Narzukulova

Researcher at Samarkand State Institute of Foreign Languages

Lecturer at the University of Economics and Pedagogy (NTM)

Samarkand Campus

narzikulo@icloud.com

Samarkand, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Social meaning, spiritual knowledge, philosophy of language, Ludwig Wittgenstein, language games, Eastern Peripatetic philosophy, al-Farabi, Ibn Sina, intellect and ethics, philosophical thought.

Received: 26.01.26

Accepted: 27.01.26

Published: 28.01.26

Abstract: This article examines the problem of the construction of social meaning through a comparative philosophical analysis of Ludwig Wittgenstein's philosophy of language and the spiritual-epistemological framework of Eastern Peripatetic philosophy. The study explores Wittgenstein's concepts of "language games," "forms of life," and the socially embedded nature of meaning, juxtaposing them with the views of Eastern Peripatetic thinkers such as al-Farabi, Ibn Sina (Avicenna), and Ibn Rushd regarding spiritual knowledge, intellect, and moral perfection. The article argues that social meaning should be understood not merely as a linguistic phenomenon, but as a form of spiritual and intellectual practice shaped by ethical and communal contexts. The findings reveal a conceptual convergence between Western and Eastern philosophical traditions in interpreting meaning as a socially and spiritually constructed reality. The research contributes to contemporary philosophical discourse by offering an interdisciplinary and cross-cultural perspective relevant to philosophy, cultural studies, and the social sciences.

IJTIMOIIY MA'NONING KONSTRUKSIYASI: LYUDVIG VITGENSHTEYN VA SHARQ PERIPATETIK FALSAFASIDA MA'NAVIY BILIM MASALASI

Ferangiz Rustamjonovna Narzukulova

Samarqand davlat chet tillar instituti tadqiqotchisi,

Iqtisodiyot va pedagogika Universiteti NTM Samarqand kampusi

o'qituvchisi

narzikulo@icloud.com

Samarqand, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Ijtimoiy ma'no, ma'naviy bilim, til falsafasi, Lyudvig Vitgenshteyn, til o'yinlari, Sharq peripatetik falsafasi, al-Farobiy, Ibn Sino, aql va axloq, falsafiy tafakkur.

Annotatsiya: Mazkur maqolada ijtimoiy ma'noning shakllanishi va konstruksiyasi muammosi zamonaviy G'arb falsafasi vakili Lyudvig Vitgenshteynning til falsafasi hamda Sharq peripatetik falsafasi doirasida qiyosiy-falsafiy tahlil etiladi. Tadqiqotda Vitgenshteynning "til o'yinlari", "hayot shakllari" va ma'noning ijtimoiy kontekstda vujudga kelishi haqidagi g'oyalari Sharq peripatetizmi namoyandalari — al-Farobiy, Ibn Sino va Ibn Rushdning ma'naviy bilim, aql va axloqiy kamolot haqidagi qarashlari bilan taqqoslanadi. Maqolada ijtimoiy ma'no nafaqat lingvistik hodisa, balki ma'naviy-intellektual tajriba sifatida talqin qilinadi. Tahlil natijalari G'arb va Sharq falsafiy an'analari o'rtasida ijtimoiy ma'no va ma'naviy bilim masalasida konseptual uyg'unlik mavjudligini ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari falsafa, madaniyatshunoslik va ijtimoiy-gumanitar fanlar uchun metodologik ahamiyatga ega.

КОНСТРУКЦИЯ СОЦИАЛЬНОГО СМЫСЛА: ПРОБЛЕМА ДУХОВНОГО ЗНАНИЯ В ФИЛОСОФИИ ЛЮДВИГ ВИТГЕНШТЕЙНА И ВОСТОЧНОЙ ПЕРИПАТЕТИЧЕСКОЙ ФИЛОСОФИИ

Ферангиз Рустамжоновна Нарзукулова

Исследователь

Самаркандский государственный институт иностранных языков,

преподаватель

Университета экономики и педагогики (НТМ), Самаркандский кампус

narzikulo@icloud.com

Самарканд, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Социальный смысл, духовное знание, философия языка, Людвиг Витгенштейн, языковые игры, восточная перипатетическая философия, аль-Фараби, Ибн Сина, разум и нравственность, философское мышление.

Аннотация: В статье рассматривается проблема конструирования социального смысла в рамках сравнительно-философского анализа философии языка Людвига Витгенштейна и духовно-

эпистемологических воззрений восточной перипатетической философии. Анализируются концепции Витгенштейна, такие как «языковые игры», «формы жизни» и социальная обусловленность смысла, в сопоставлении с учениями представителей восточного перипатетизма — аль-Фараби, Ибн Сины и Ибн Рушда о духовном знании, разуме и нравственном совершенствовании. В статье социальный смысл интерпретируется не только как лингвистическое явление, но и как форма духовно-интеллектуального опыта, формирующегося в рамках общественных и этических практик. Результаты исследования выявляют концептуальную общность западной и восточной философских традиций в понимании смысла как социально и духовно сконструированной реальности. Материалы статьи имеют методологическую значимость для философии, культурологии и социально-гуманитарных наук.

Kirish. Zamonaviy falsafiy tafakkurda ijtimoiy ma'no va ma'naviy bilim masalasi inson faoliyati, til, madaniyat va axloqiy ongning o'zaro aloqadorligini tadqiq etishda markaziy o'rin egallaydi. Global ijtimoiy jarayonlar jadallashgan, kommunikativ makon kengaygan va madaniyatlararo muloqot kuchaygan hozirgi sharoitda ma'noning qanday shakllanishi, uning ijtimoiy va ma'naviy asoslari nimada ekanligi masalasi alohida dolzarblik kasb etmoqda. Til orqali ifodalanadigan bilim va ijtimoiy tajriba insonning ma'naviy kamoloti bilan uzviy bog'liq bo'lib, bu holat falsafiy tahlilda kompleks yondashuvni talab qiladi.

XX asr G'arb falsafasida Lyudvig Vitgenshteyn tomonidan ilgari surilgan til falsafasi konsepsiyasi ma'noning individual ong mahsuli emas, balki ijtimoiy amaliyot va "hayot shakllari" doirasida vujudga kelishini asoslab berdi. Uning "til o'yinlari" haqidagi g'oyasi ijtimoiy ma'noning normativ, kontekstual va amaliy xarakterga ega ekanligini ko'rsatadi. Bu yondashuv ma'noning faqat mantiqiy yoki semantik kategoriya emas, balki ijtimoiy tajriba bilan belgilanadigan hodisa ekanligini ochib beradi.

Sharq falsafiy an'anasida, xususan, peripatetik tafakkur doirasida ma'naviy bilim masalasi aql, axloq va jamiyat birligi kontekstida talqin etilgan. Al-Farobiy, Ibn Sino va Ibn Rushd kabi mutafakkirlar bilimni insonning ichki kamoloti va ijtimoiy mukammalligi bilan bog'liq holda izohlaganlar. Ularning ta'limotlarida ma'naviy bilim nafaqat nazariy anglash, balki axloqiy-

amaliy faoliyat orqali namoyon bo'ladigan jarayon sifatida qaraladi. Bu jihat Sharq peripatetik falsafasida ijtimoiy ma'noning ma'naviy asoslarini aniqlash imkonini beradi.

Shu nuqtai nazardan, Vitgenshteyn falsafasi bilan Sharq peripatetik tafakkurini qiyosiy o'rganish ijtimoiy ma'noning konstruksiyasi masalasini yanada chuqurroq anglashga xizmat qiladi. Har ikki an'anada ma'no va bilim individual ongdan tashqarida, ijtimoiy muhit va axloqiy me'yorlar bilan uzviy aloqada shakllanishi ta'kidlanadi. Biroq mazkur masala falsafiy adabiyotlarda yetarli darajada tizimli va qiyosiy tahlil etilmagan bo'lib, ayniqsa G'arb til falsafasi va Sharq peripatetik ma'naviy epistemologiyasi o'rtasidagi konseptual bog'liqlik kam o'rganilgan.

Mazkur maqolaning maqsadi Lyudvig Vitgenshteynning ijtimoiy ma'no haqidagi qarashlarini Sharq peripatetik falsafasidagi ma'naviy bilim konsepsiyasi bilan qiyosiy tahlil qilish hamda ijtimoiy ma'noning lingvistik va ma'naviy asoslarini aniqlashdan iborat. Tadqiqot natijalari falsafiy bilimlarning integratsiyasi, madaniyatlararo muloqot va zamonaviy ijtimoiy jarayonlarni anglashda nazariy-metodologik ahamiyatga ega bo'lishi kutiladi.

Adabiyotlar tahlili va tadqiqot metodologiyasi. Ijtimoiy ma'noning konstruksiyasi va ma'naviy bilim masalasi falsafiy tafakkur tarixida turli nazariy yondashuvlar doirasida talqin etilgan. Mazkur muammo, avvalo, til, ong va jamiyat o'rtasidagi murakkab munosabatlarni o'rganishga qaratilgan G'arb falsafasi an'analari hamda aql, axloq va ma'naviy kamolot masalalariga urg'u beruvchi Sharq falsafasi doirasida rivojlangan.

G'arb falsafasida ijtimoiy ma'no masalasi XX asr til burilishi (linguistic turn) jarayoni bilan bevosita bog'liqdir. Ayniqsa, Lyudvig Vitgenshteynning "Falsafiy tadqiqotlar" asarida ilgari surilgan g'oyalar ma'noning ijtimoiy tabiatini ochib berishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Vitgenshteyn ma'noni belgilar va predmetlar o'rtasidagi qat'iy moslik sifatida emas, balki tilning ijtimoiy qo'llanishi va "til o'yinlari" doirasida shakllanadigan hodisa sifatida talqin etadi. Uning "hayot shakllari" tushunchasi til, madaniyat va ijtimoiy tajribaning o'zaro uzviy bog'liqligini ifodalaydi. Ushbu qarashlar J. Ostin, J. Syorl, P. Vinch kabi faylasuflar tomonidan rivojlantirilib, ijtimoiy amaliyot va kommunikativ kontekstning ma'no hosil qilishdagi rolini yoritishga xizmat qilgan.

Sharq falsafiy tafakkurida esa ma'naviy bilim masalasi peripatetik an'ana doirasida tizimli ravishda ishlab chiqilgan. Al-Farobiy bilimni insonning aqliy yetukligi va jamiyatdagi axloqiy tartib bilan bog'liq holda izohlaydi. Uning "Fozil shahar" konsepsiyasida bilim va ma'no ijtimoiy uyg'unlikka xizmat qiluvchi ma'naviy asos sifatida talqin etiladi. Ibn Sino ta'limotida ma'naviy bilim aqlning nazariy va amaliy shakllari orqali insonning ichki kamolotiga yo'naltirilgan jarayon sifatida qaraladi. Ibn Rushd esa aql va vahiy uyg'unligi asosida bilimning ijtimoiy va axloqiy ahamiyatini asoslab beradi. Ushbu manbalarda ma'no bilish jarayonining faqat mantiqiy emas, balki axloqiy va ma'naviy jihatlari ham muhim o'rin egallaydi.

Mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, Vitgenshteyn falsafasi keng miqyosda tadqiq etilgan bo'lsa-da, uning ijtimoiy ma'no haqidagi g'oyalarini Sharq peripatetik falsafasidagi ma'naviy bilim konsepsiyasi bilan qiyosiy tahlil qilish masalasi yetarli darajada o'rganilmagan. Aksariyat tadqiqotlarda ushbu an'analar alohida-alohida ko'rib chiqilib, ularning o'zaro metodologik va konseptual uyg'unligi e'tibordan chetda qolgan. Mazkur holat mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligi va dolzarbligini belgilaydi.

Mazkur tadqiqot falsafiy bilimlarning integrativ yondashuviga asoslanib olib borildi. Tadqiqot jarayonida qiyosiy-falsafiy metod asosiy usul sifatida qo'llanilib, Lyudvig Vitgenshteynning til falsafasi bilan Sharq peripatetik falsafasining ma'naviy-epistemologik qarashlari o'zaro solishtirildi. Bu metod ijtimoiy ma'noning lingvistik va ma'naviy asoslarini aniqlash imkonini berdi.

Shuningdek, tadqiqotda tarixiy-falsafiy tahlil metodi qo'llanilib, Vitgenshteyn va Sharq peripatetik mutafakkirlarining g'oyalari ularning shakllanish davri, ijtimoiy-madaniy muhit va intellektual an'analar kontekstida o'rganildi. Analitik metod orqali asosiy tushunchalar "ijtimoiy ma'no", "til o'yinlari", "hayot shakllari", "ma'naviy bilim", "aql" va "axloq" kategoriyalari izchil tahlil qilindi.

Bundan tashqari, hermenevtik yondashuv yordamida falsafiy matnlarning ichki mazmuni, semantik qatlamlari va ma'no tizimi talqin etildi. Sistemali yondashuv esa ijtimoiy ma'no va ma'naviy bilimni yagona konseptual butunlik sifatida ko'rib chiqish imkonini berdi. Tadqiqot metodologiyasi umumfalsafiy prinsiplarga tayangan holda, mantiqiy izchillik, obyektivlik va ilmiy asoslanganlik talablariga mos tarzda ishlab chiqildi.

Tahlil va natijalar. Mazkur tadqiqot doirasida ijtimoiy ma'noning konstruksiyasi masalasi Lyudvig Vitgenshteynning til falsafasi hamda Sharq peripatetik falsafasida shakllangan ma'naviy bilim konsepsiyasi asosida tahlil qilindi. Qiyosiy-falsafiy tahlil natijalari har ikki an'anada ma'no va bilimning individual ongdan tashqarida, ijtimoiy va axloqiy kontekstda shakllanishi haqidagi umumiy konseptual yondashuv mavjudligini ko'rsatdi.

Avvalo, Vitgenshteynning "til o'yinlari" konsepsiyasi ijtimoiy ma'noning normativ va amaliy xarakterga ega ekanligini ochib beradi. Til belgilarining ma'nosi ularning muayyan ijtimoiy vaziyatdagi qo'llanilishiga bog'liq bo'lib, bu jarayonda til subyektlar o'rtasidagi o'zaro kelishuv va ijtimoiy tajribani aks ettiradi. "Hayot shakllari" tushunchasi esa ma'noning madaniy va axloqiy me'yorlar bilan uzviy aloqadorligini asoslaydi. Natijada, ijtimoiy ma'no mustaqil semantik birlik emas, balki ijtimoiy amaliyot orqali doimiy ravishda qayta ishlab chiqiladigan dinamik hodisa sifatida namoyon bo'ladi.

Sharq peripatetik falsafasida esa ma'naviy bilim masalasi aql va axloq birligi asosida talqin etiladi. Al-Farobiy ta'limotida bilim ijtimoiy tartib va axloqiy mukammallikni ta'minlovchi omil

sifatida ko‘riladi. Uning nazariyasida ijtimoiy ma‘no jamiyatdagi ma‘naviy uyg‘unlik va fazilatlar tizimi orqali shakllanadi. Ibn Sino qarashlarida ma‘naviy bilim insonning ichki kamoloti va aqlning faolligi bilan bog‘liq bo‘lib, bilimning haqiqiy qiymati uning axloqiy natijalari bilan belgilanadi. Ibn Rushd esa ma‘naviy bilimni aqlning ijtimoiy mas‘uliyati va umumiy manfaatlar bilan uzviy aloqada talqin etadi.

Qiyosiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, Vitgenshteyn va Sharq peripatetik mutafakkirlari o‘rtasida metodologik farqlar mavjud bo‘lsa-da, ularning asosiy g‘oyalari ijtimoiy ma‘noning individual subyektivlikdan ustunligini e‘tirof etishda mushtarakdir. Vitgenshteynda bu holat tilning ijtimoiy qo‘llanishi orqali, Sharq peripatetik falsafasida esa axloqiy-amaliy faoliyat va aqlning yetukligi orqali ifodalanadi. Har ikki yondashuvda ham ma‘no va bilim jamiyat doirasida shakllanib, ijtimoiy mas‘uliyat va axloqiy me‘yorlar bilan mustahkamlanadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ijtimoiy ma‘noning konstruksiyasi faqat lingvistik mexanizmlar bilan cheklanmaydi, balki ma‘naviy tajriba, axloqiy qadriyatlar va madaniy an‘analalar bilan uzviy bog‘liq murakkab jarayondir. Bu jihat Vitgenshteynning til falsafasini Sharq peripatetik ma‘naviy epistemologiyasi bilan integratsiyalash imkonini beradi. Natijada, ijtimoiy ma‘no va ma‘naviy bilimni yagona falsafiy tizim sifatida talqin qilish uchun yangi nazariy imkoniyatlar yuzaga keladi.

Umuman olganda, olib borilgan tahlil G‘arb va Sharq falsafiy an‘analari o‘rtasida ijtimoiy ma‘no masalasida konseptual yaqinlik mavjudligini ko‘rsatib berdi. Ushbu natijalar zamonaviy falsafiy tadqiqotlarda madaniyatlararo yondashuvni rivojlantirish, ijtimoiy ong va ma‘naviy bilim masalalarini chuqurroq anglash uchun muhim ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa. Mazkur maqolada ijtimoiy ma‘noning konstruksiyasi muammosi Lyudvig Vitgenshteynning til falsafasi hamda Sharq peripatetik falsafasidagi ma‘naviy bilim konsepsiyasi asosida qiyosiy-falsafiy tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari ijtimoiy ma‘no va bilimning shakllanishi individual ong bilan cheklanmasdan, ijtimoiy muhit, axloqiy me‘yorlar va madaniy tajriba bilan uzviy bog‘liq ekanligini ko‘rsatdi.

Vitgenshteyn falsafasi doirasida ma‘no tilning ijtimoiy qo‘llanishi, “til o‘yinlari” va “hayot shakllari” orqali yuzaga keladigan dinamik hodisa sifatida asoslandi. Bu yondashuv ma‘noning ijtimoiy tabiatini ochib berib, uni normativ va amaliy faoliyat bilan chambarchas bog‘laydi. Sharq peripatetik falsafasida esa ma‘naviy bilim aql, axloq va jamiyat birligi asosida talqin etilib, bilimning haqiqiy qiymati uning inson va jamiyat kamolotiga qo‘shgan hissasi bilan belgilanadi.

Qiyosiy tahlil shuni ko‘rsatdiki, G‘arb va Sharq falsafiy an‘analari o‘rtasida metodologik tafovutlarga qaramay, ijtimoiy ma‘no va ma‘naviy bilimning ijtimoiy-amaliy mohiyatini e‘tirof etishda konseptual yaqinlik mavjud. Vitgenshteynda bu jarayon lingvistik va kommunikativ kontekstda namoyon bo‘lsa, Sharq peripatetik tafakkurida axloqiy yetuklik va ma‘naviy kamolot

bilan ifodalanadi. Har ikki yondashuv ijtimoiy ma'noning jamiyat doirasida shakllanadigan va inson mas'uliyatini belgilovchi omil ekanligini tasdiqlaydi.

Tadqiqot natijalari ijtimoiy ma'noning konstruksiyasini faqat tilshunoslik yoki epistemologiya doirasida emas, balki ma'naviy-falsafiy hodisa sifatida talqin qilish zarurligini asoslab berdi. Bu esa zamonaviy falsafiy izlanishlarda madaniyatlararo integratsiya, ijtimoiy ong va ma'naviy bilim masalalarini chuqurroq anglash uchun muhim nazariy-metodologik asos yaratadi. Mazkur xulosalar falsafa, madaniyatshunoslik va ijtimoiy-gumanitar fanlar doirasida olib borilayotgan tadqiqotlar uchun ilmiy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Витгенштейн Л. Философские исследования. – М.: Гнозис, 1994. – 320 с.
2. Wittgenstein L. Philosophical Investigations. – Oxford: Blackwell Publishing, 2009. – 256 p.
3. Austin J. L. How to Do Things with Words. – Oxford: Oxford University Press, 1962. – 168 p.
4. Winch P. The Idea of a Social Science and Its Relation to Philosophy. – London: Routledge, 2008. – 216 p.
5. Farabi, Abu Nasr. Fozil odamlar shahri / Tarj. va izohlar bilan. – Toshkent: Fan, 1993. – 256 b.
6. Ibn Sino. Kitob ush-shifo (Mantiq va metafizika qismlari). – Toshkent: O'zbekiston, 2005. – 384 b.
7. Ibn Rushd. Tahofut at-tahofut (Inkorni inkor). – Qohira: Dar al-Ma'arif, 1997. – 412 b.
8. Nasr S. H. Islamic Philosophy from Its Origin to the Present. – Albany: SUNY Press, 2006. – 368 p.
9. Al-Jabri M. A. Arab-Islamic Philosophy: A Contemporary Critique. – Austin: University of Texas Press, 1999. – 312 p.
10. Karimov U. Sharq falsafasida aql va ma'naviyat masalalari. – Toshkent: Akademnashr, 2018. – 240 b.
11. Abdizoitovich G. Educational Problems In The Information Society //Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL). – 2025. – T. 6. – №. 4. – C. 5-5.
12. Kubaeva S. REASON AND THINKING: THE IMPORTANCE OF INTELLECTUAL GAMES IN SCIENTIFIC CREATIVITY //Western European Journal of Historical Events and Social Science. – 2024. – T. 2. – №. 11. – C. 26-30.
13. Мардонов Р. Роль образования в ускорении социально-экономического роста страны //Экономика и социум. – 2020. – №. 11 (78). – С. 868-876.

14. Tagaeva S. et al. Ensemble classifiers for news classification: Methods and applications //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – T. 3377. – №. 1. – C. 070009.